

בס"ד

Saying **שהקיינו** During the Three Weeks:

*What it Tells Us About the Three Weeks and
What it Tells Us About **שהקיינו***

Thursday Night Live

Thursday 7/21/22

Congregation Ohr Torah

Rabbi Sarel Malitzky

My first encounter with this question

(1) ספר קובץ הלכות

ברכת שהחיינו על לידת הבת

י. מי שמנהגו לברך שהחיינו על לידת הבת, אם נולדה לו בת בימי בין המצרים ורואה אותה אז פעם ראשונה, יברך שהחיינו^א.

(2) שולחן ערוך אורח חיים סימן רכג

ילדה אשתו זכר, מברך: הטוב והמטיב, וגם היא צריכה לברך כן. הגה: ואם מתה אשתו בלידתה, מברך: שהחיינו, דהא ליכא הטבה לאחריני; וכן אם מת האב קודם שילדתו, היא מברכת שהחיינו (כן נראה לי ליישב הרשב"א ויש שכתבו שנהגו להקל בברכה זו, שאינה חובה אלא רשות, ומזה נתפשט שרבים מקילים באלו הברכות

(3) משנה ברורה סימן רכג

מדסתמו הפוסקים משמע דאפילו היו לו כמה זכרים ותאב שיוולד לו בת כדי שיקיים מצות פו"ר אפ"ה אם נולד בת אין מברך ע"ז ומ"מ נ"ל פשוט דבפעם ראשון כשרואה אותה מברך ברכת שהחיינו דמי גרע ממי שרואה את חברו לאחר ל' יום ושמת בראייתו דמברך שהחיינו

(4) ספר קובץ הלכות

אמר מו"ר שליט"א דמעיקר הדין מסתברא דמי שנולד לו בת [בכל ימות השנה] יש לברך שהחיינו כשרואה אותה פעם ראשונה, וכ"כ המ"ב סי' רכג סק"ב, אלא שלא נהגו לברך וצ"ע למה, ובודאי מי שרוצה לברך יכול לברך, עכ"ד. והגרי"א הבהן פארכהיימער שליט"א העירני

One of the more challenging Gemaras to understand

(5) תלמוד בבלי מסכת ברכות דף נט עמוד ב

קצרו של דבר על שלו הוא אומר ברוך שהחיינו וקיימנו, על שלו ועל של חברו - אומר ברוך הטוב והמטיב. וכל היכא דלית לאחרינא בהדיה לא מברך הטוב והמטיב? - והתניא, אמרו ליה: ילדה אשתו זכר, אומר ברוך הטוב והמטיב! - התם נמי, דאיכא אשתו בהדיה, דניחא לה בזכר. תא שמע: מת אביו והוא יורשו, בתחלה אומר ברוך דייך האמת ולבסוף הוא אומר ברוך הטוב והמטיב! - התם נמי, דאיכא אחי דקא ירתי בהדיה

The gist of the matter is, for that which is exclusively his, he recites: Blessed...Who has given us life and sustained us; for that which belongs to him and to another in partnership, he recites: Who is good and does good.: And in every case where others are not with him, one does not recite: Who is good and does good? Wasn't it taught in a baraita: If they told him that his wife gave birth to a male, he recites: Who is good and does good? The Gemara responds: There too, his wife is with him, as she is also happy that a male child was born. The Gemara challenges further: Come and hear a contradiction from what was taught in a baraita: One whose father died and he is his heir, initially recites: Blessed...the true Judge, upon hearing of his father's death, and ultimately, upon receiving his inheritance, he recites: Blessed...Who is good and does good. Despite the fact that the son alone benefits, he nevertheless recites: Who is good and does good. The Gemara responds: There, too, it refers to a case where he has brothers who inherit along with him.

6 שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכת הפירות סימן רכג

מת אביו, מברך: דיין האמת; היה לו ממון שירשו, אם אין לו אחים מברך גם כן: שהחיינו; ואם יש לו אחים, במקום שהחיינו מברך: הטוב והמטיב. הגה: שאין מברכין הטוב והמטיב א"כ יש לו שותפות באותה טובה

7 נימוקי או"ח ר' חיים אליעזר שפירא האדמו"ר ממונקאטש זצ"ל

המגן אברהם. ולענ"ד פשוט מנהג העולם כולו בין לדיקים תלמידי חכמים או ציונים ופשוטים לא שמענו מעולם כשמת אביו ר"ל שיברך או (שמים או א') שהחיינו או הטוב והמטיב גם כשהניח אביו ירושה צערו או צעד אחיו לא שמענו כזה, ויהיה מיחזי כאלו כחיות נורא ופגם בכבוד אביו ששמת בסיבת מיתתו צריו ירושתו.

8 ר' יצחק אייזיק יהודה יחיאל מקמרנא

ב מת אביו אם הי זקן מופלג שנתמלאו לו ימיו ושנותיו ואין דרך להרגיש כל כך צער גדול יברך על הרעה בא"י אמ"ה דיין אמת ועל הירושה שירוש מאביו מברך שהחיינו בשם ומלכות ואח"כ כשמחלק הירושה עם אחיו מברך בא"י אמ"ה הטוב והמטיב, [ד] אבל כשהי אביו בחור בשנים או שלא נתמלאו ימיו והוא מרגיש צער גדול במרירות גדול על מיתת אביו לא יברך שהחיינו כלל, ואם אחר עבור צערו מחלק הנכסים עם אחיו אם כבר עבר צערו לגמרי מברך הטוב והמטיב ואם לא עבר צערו עד שאינו מרגיש כלל בטובה מרוב צערו לא יברך הטוב כלל, והו סברא אמת עפ"א [ה]:

9 משנה ברורה סימן רכג

ואף דיותר היה מתרצה שלא ימות אביו ולא יירשנו מ"מ יכול לברך שהחיינו דאין ברכה זו תלויה בשמחה אלא בדבר שמגיע לו תועלת ממנו ואע"פ שמתערב עמה צער ואנחה

10) תשובות והנהגות כרך ב סימן קמ

שאלה: מת לו אב והניח ירושה האם לברך שהחיינו. (ובענין הקמת המדינה)

נודמן שבאתי לנחם אבלים, וסיפר לי האבל שבפטירת אביו בירך שהחיינו שזכה לירושה גדולה, ותמה למה לא נוהגין לברך והלוא זהו דינא דגמרא

ולדעתי פוק חזי מאי עמא דבר, ועיקר ברכת שהחיינו בשמועות טובות בעלמא אינה אלא רשות וכמבואר ברמ"א ר"ס רכ"ג, ונראה דהטעם בזה משום דיש פוסקין (הלכות קטנות נה"ש מובא בבאר היטב) שאין מברכין אלא כשנודע לו רק עכשיו בעת הפטירה שהשאיר לו ירושה גדולה, וא"כ שפיר הקילו שבדרך כלל ידוע ליורשים קודם, ולכן הנח להם לישראל במנהגם

עוד נראה שאם כולו עטוף בצערו ואינו יכול להרגיש בתוך צערו רגשי שמחה והודאה על הירושה אין מקום לברכה זו, וכן מצינו שבחור"ל אין מברכין שהחיינו במילה משום צערא דינוקא שאינו יכול לברך בשמחה, וכל שכן בזה, ולכן הנח לישראל במנהגם ואין לשנות. ואף שברשב"א בתשובותיו מובא במ"ב ס"ל שיש חיוב, דאין ברכה זו תלויה בשמחה אלא בדבר שמגיע לו תועלת ממנו, ואף על פי שמתערב צער ואנחה מברך שהחיינו, מ"מ ממנהג הנ"ל נראה שאין זה לכ"ע, וע"ז גם כן סמכו להקל דאף שהניח ירושה גדולה לא מברכין שהחיינו. ובעצם קשה להבין היאך ראוי לברך שהחיינו בשעה ששומע על פטירת אביו ומלא צער ויגון ומתאונן, אלא ע"כ דגם במקום צער, כשיש איזה גמול מהקב"ה ראוי לו להכיר טובה ולברך עלה, ונשאלתי הלוא אין מברכין שהחיינו בחור"ל על מילת בן מפני צערא דינוקא אף ששמחה גדולה לקיים מצות מילה, ומאי שנא ממת אביו שמברך שהחיינו על הטובה דירושה אף שמצטער בפטירתו, והשבתו שבצער שלו ראוי להסיח דעתו לרגע כשמזכיר חסדי ה', אבל בצער של אחרים אסור לשמוח.

Practical Halacha

11) הליכות שלמה תפלה פרק כג

חולס למעשה נהגו לזכר זכרה זו רק יחידי סגולה, ורוב ההמון של יראי ד' אינם נוהגים לזכר על הירושה⁹⁶.

Saying שהחיינו during the three weeks

12) שולחן ערוך אורח חיים סימן תקנא

טוב ליהרר מלומר שהחיינו בין המצרים על פרי או על מלבוש, אבל על פדיון הבן אומר, ולא יחמיץ המצוה וכן בפרי שלא ימצא אחר ט' באב, מותר לברך ולאכלו בין המצרים

13) ביאור הגר"א אורח חיים סימן תקנא

חומרא יתירא היא דאין חמורים מאבל יום המיתה ואמרינן בפ' הרוואה א"ל מת אביו כו' ודוקא בדאיכא אחר בהדיה הלא"ה מברך שהחיינו אף שהמ"א דחק עצמו אינו כלום וע"ל סרכ"ג ס' ב

Approach #1: Different kind of mourning

14) שו"ת הלכות קטנות חלק ב סימן קעה

ונראה דאין ללמד מההוא דשאני אבילות בית המקדש דחמיר (עמג"א שם ס"ק מ"ב ושד"ח אבילות סי' ע"ט) והרי הרבה נמנעים באותם הימים מבשר ויין ובאבל יחיד אדרבא מרבים מהם משום ויין למרי נפש. ונראה דבין המצרים הנוהגים שלא לומר שהחיינו גם יש למנעם שלא ישנו ביין כדי שלא יברכו ברכת הטוב ומטיב דבמקום שהחיינו הוא אלא שזה ליחיד וזה לרבים

Approach #2: All about the timing

15) יד אפרים אורח חיים סימן תקנא

דהא לא מצינו שאבל אסור כו'. שמעתי בשם גדול אחד שהביא ראיה מסימן רכ"ג סעיף ב' במת אביו. ולענ"ד י"ל דהתם שבשעת שמיעה חל עליו חיוב הברכה לא יחמיצנה וכמו שכתב בס"ק שאחר זה, מה שאין כן הכא דלא מיקרי מחמיץ הברכה, כיון שנהגו להמתין עד שעת אכילה אין לו לאכול ולברך בשעת אבלו, ולפיכך כתב המג"א שלא מצינו איסור בזה, ר"ל אף הכא שאינו מחמיץ הברכה לא מצינו איסור בזה

Approach #3: who is included in the Beracha

16) ספר חסידים (מרגליות) סימן תתלט

כל התפלות והברכות תקנו בלשון רבים שאילו נתקנו בלשון יחיד נראים כאילו לשוא, כי איך יתכן שהעבד יאמר אשר בחר בי מכל העמים ורוממני מכל לשון וקדשני במצותיו, ולכך כשהברכה מתוקנת בלשון רבים אז אין קשה. וכן אם היו מברכים שהחיינו וקיימתנו לזמן הזה איך יתכן למרי נפש שמת לו מת בו ביום לברך כן, ואיוב אמר (איוב ג' כ') למה יתן לעמל אור וחיים למרי נפש, ואיך יאמר מי שהוא מר נפש ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה אבל כשיאמר שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה לא בשבילו לבד אומר אלא בשביל אחרים

17) נימוקי אורח חיים

אך תירונו לא זכיתי להצין כל קד, כי עדיין קשה איך יתכן לומר שמצדך על אחרים, והלא אחרים לא נפלה להם שום ירושה, ואזלם לא שייך כלל לצדך שהחיינו, ולא דמי כלל למה שכתב שם בספר חסידים לברכה אשר בחר וכו' ורוממנו מכל לשון וקדשנו במצותיו איך יאמר העבד, וכתב דכשהוא בלשון רבים יש לו שייכות והיינו צווי לא מעשה, וגם כשיצרך זה צקידוש שנת ויום טוב הרי יש לו חלק שצריך לשמור שנת ויום טוב כמו אשה. מה שאין כן צירושת אביו של זה, לשמחה מה זו עושה, ומה שייכות לאחרים בזה:

18) ספר מהרי"ל (מנהגים) הלכות שבעה עשר בתמוז ותשעה באב

אמר מהרי"ל סג"ל טוב למנוע מלברך זמן על שום פרי חדש כל בין המצרים כדי למעט שמחה,

19) מגן אברהם סימן תקנא

ובשב' שרי ובכתבי האר"י אסר אפי' בשבת ונ"ל דאם חל י"ז בתמוז בשבת ונדח' מותר לכ"ע... וטעם האיסור נ"ל כיון דהזמן ההוא זמן פורעניות אין לברך שהחיינו לזמן הזה אבל אין הטעם משום אבילות דהא לא מצינו שאבל אסור לברך שהחיינו

20) ספר ברכת אלעזר

ויש להוסיף עוד דהנה יש מושג "זמן" בעולם, כי הזמן משפיע על האדם, וכמו שביאר בקב הישר סימן צ' כי על ידי מה שמספר ניסים ונפלאות בליל פסח הוא ממשיך עליו עוד ניסים ונפלאות. וכן מבואר בעוד ספרים קדושים כי הזמן גורם, וכן מבואר בנועם אלימלך על פסח כי על ידי שמספר הניסים מעורר רחמים ישנים על האדם, כמו כן הוא בזמן, דכאשר מגיע הזמן מתעורר הרחמים והחסדים שהיה בזמן ההוא, וכל יום וזמן יש בו השפעות מיוחדת של הזמן ההוא, וכן מבואר בספר בית אהרן על פסח בסו"ד כי כל יום בבוקר האדם מתעורר

בהתחדשות מחודשת של היום החדש, כי הקב"ה שולח לו חיות חדש וכוונות חדשים בכדי שיוכל להתחזק עוד בעבודת השי"ת, כמו כן בהתחדשות של פרי, שיש בה ניצוצות קדושות, וכן בחידוש בגד כותב האמרי פנחס שיש בה ענינים גדולים שהשי"ת שולח ע"י, ועיין בזרע קודש בליקוטים שמבאר דאיך מברך שהחיינו אף על מצוה או דבר שאינו קשור עם זמן לפי שקצוב לכל יום כך וכך מצות יהיו נעשים ביום זה כמו שנאמר יום ליום יביע אומר, וכן כמה שהחיינו יברכו, נמצא זה תלוי בזמן ומברכין שהחיינו לזמן הזה, כי בכל יום מתחדש ענינו של אותו יום, ועיין בדברי יואל

שייך לברך שהחיינו. אכן התירוץ הוא פשוט, דלפי דברינו דע"י הברכה על הזמן הוא ממשיך השפעות מן הזמן ההוא, א"כ שפיר יש חילוק גדול דבזמן בין המצרים אם הוא מברך על הזמן ההוא, הרי הוא ממשיך ההשפעות והענינים של הזמן של בין המצרים, שהם עניני עזר, אבל האבל כיון שהאבילות הוא ענין פרטי, אבל עצם הזמן הוא זמן טוב א"כ שפיר יכול לברך שהחיינו לזמן הזה כיון שעצם הזמן הוא טוב. עכ"פ היוצא מדברינו דברכת שהחיינו היינו שמברכים על הזמן שיומשך ההשפעות של הזמן ההוא, וזהו פשט רביעי בברכת שהחיינו

הלכה Practical

21) משנה ברורה סימן תקנא

אע"ג דאפילו אבל מברך שהחיינו מ"מ ימים אלו כיון שהזמן ההוא הוא זמן פורענות אין כדאי לומר שהחיינו לזמן הזה. והגר"א בביאורו חולק ע"ז וכתב דהוא חומרא יתירא וכן הט"ז מפקפק בזה וע"כ בשבת אין להחמיר בזה דבלא"ה הרבה אחרונים מסכימין להקל בשבת

22) ספר קובץ הלכות עמוד עז

ברכת הטוב והמטיב

ב. מותר לברך הטוב והמטיב בימי בין המצרים².

² אמר מו"ר שליט"א שזה תלוי בטעם איסור ברכת שהחיינו, דלדעת הפוסקים שהוא משום שמחה, א"כ גם ברכת הטוב והמטיב לא יברך, אבל לדעת הפוסקים שהוא משום שאין לומר שהחיינו לזמן הזה על זמן פורעניות, א"כ זה לא שייך בברכת הטוב והמטיב, ולמעשה יש לנקוט כדעת המג"א שאינו משום שמחה, ולכן מותר לברך הטוב והמטיב בין המצרים, עכ"ד. וכבר נתבאר שזהו באמת פלוגתת המג"א והמהרי"ל והגר"א.

Some common shaylos

23) שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ג סימן פ

בכמה דברים חדשים לקנותן מר"ח מנ"א אם מותר

ואם אין לו מנעלים כאלו שרשאיין לילך בט' באב ושכח לקנותם קודם ר"ח, מסתבר שמותר לקנות גם אחר ר"ח ואף בשבוע שחל בו ט"ב, כיון שקשה לפניו לילך יחף ובפוזמקאות לבד, וכמו שכתב כתר"ה מספר זה השלחן. ואין הספר אצלי... ויהיה אסור לקנות טלית גדול אף מי"ז בתמוז מצד ברכת שהחיינו וכן טלית קטן למי שהוא חשוב לו

ומכוננית חדשה אם הוא לתענוג פשוט שאסור גם מי"ז בתמוז דהא צריך לברך שהחיינו, ואם הוא באופן שמברכין הטוב והמטיב כגון שיש לו אשה ובנים דגם הם נהנים מזה אסור מר"ח דהוא כמו בנין של שמחה שאסור. ואם הוא מכוננית לפרנסה כמו טראק, וגם מכוננית קטנה אפשר ג"כ שהוא לפרנסה, הוא רק בדין ממעטין במשא ומתן שבזמננו נהגו להקל כדכתב הט"ז סק"א וכן כתב המ"ב ס"ק י"ג להלכה, ואין זה מו"מ של שמחה שכתב בשעה"צ שטוב להחמיר, ומצד שהחיינו יברך אחר ט"ב כי בשביל זה אין עליו ליבטל ממלאכתו.

ומה שהביא כתר"ה מספר מועדים וזמנים שאסור להשחיר ולהבריק הנעלים, הנה לענין להבריק הנעלים מסתבר כמותו אף שלא שייך זה לכבוס דבגדים, אבל להשחירם בלא הברקה אם כבר הוסר שחרותם איני רואה בזה טעם לאיסור. ולצורך שבת לאלו שלובשין בגדי שבת יש להתיר אף להבריק